

„Sedela sam sa predsednicom Evropske asocijacije [...] jer je ona došla nešto da se raspita ovde, i ja sad njoj, znači vrlo običan poslovni razgovor, nije ništa, mi smo sedeli, i taj šef je prošao i pitao kao „Jel' razmenjujete recepte za pitu sa šljivom?“, i ja sam bila u fazonu, hvala bogu da ona ne razume, jer ne znam kako bih Dankinji objasnila da to nije humor, a i da je humor, da je loš. A nije humor.“
(Izvod iz intervjua)

Žongliranje između patrijarhata i prekarijata

Usklađivanje porodičnih i profesionalnih obaveza akademskih radnica

"Budući da je zasnovana na empirijskom istraživanju, ova studija direktno poziva na dalje istraživanje i proširenje stečenih uvida, kako radi proširenja ovog inače podzastupljenog teorijskog polja, tako i u institucionalne svrhe, radi podizanja svesti o problemu neravnopravnosti i prekarnosti žena, čak i na simbolički najvišim pozicijama. U tom smislu, ona ima nedvosmislenog značaja za unapređenje javnih politika u oblasti rodne ravnopravnosti."
(Iz recenzije dr Adriane Zaharijević)

Žongliranje između patrijarhata i prekarijata

Usklađivanje porodičnih i profesionalnih obaveza akademskih radnica

Žongliranje između patrijarhata i prekarijata: Usklađivanje porodičnih i profesionalnih obaveza akademske radnice

Uredile:

Jelena Čeriman
Irena Fiket
Krisztina Rác

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

HELVETAS
Swiss Intercooperation

**UNI
FR**

UNIVERSITÉ DE FRIBOURG
UNIVERSITÄT FREIBURG

Naslov: Žongliranje između patrijarhata i prekarijata:
Usklađivanje porodičnih i profesionalnih obaveza akademskih
radnica

Izdavači:

Univerzitet u Beogradu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju (IFDT)
Centar za etiku, pravo i primenjenu filozofiju (CELAP)

Za izdavača:

dr Petar Bojanić

Uredile:

Jelena Čeriman
dr Irena Fiket
dr Krisztina Rácz

Recenzije:

dr Sanja Milutinović Bojanić
dr Dragan Stanojević
dr Adriana Zaharijević

Dizajn:

Katarina Stojković

Štampa: DONAT GRAF d. o. o.

Tiraž: 150 primeraka

ISBN: 978-86-80484-21-1

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2018.

Ovo istraživanje je podržao projekat PERFORM (Performing and Responsive Social Sciences) Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) koji sprovode Helvetas Swiss Intercooperation i Univerzitet u Friburgu. PERFORM se fokusira na jačanje istraživačke zajednice u društvenim naukama, na olakšavanje izgradnje sistemskih veza između istraživanja u društvenim naukama i domena javnih politika i na stvaranje okruženja pogodnog za istraživanja u društvenim naukama.

Stavovi izneti u ovom istraživanju su stavovi autorki i ne odražavaju mišljenje i stavove Švajcarske agencije za razvoj i saradnju, niti organizacije Helvetas Swiss Intercooperation i Univerziteta u Friburgu.

SADRŽAJ:

Uvod	7
Jelena Čeriman Putovanje kroz metodologiju istraživanja	13
Irena Fiket (I dalje) dupli teret na leđima (akademskih) radnica?	25
Gazela Pudar Draško i Krisztina Rácz Strogo hijerarhizovana prekarnost: žene na početku svojih naučnih karijera	45
Jelena Čeriman Zamke kule od slonovače i <i>moćnosti</i> promena	65
Umesto zaključka	89
Prilog 1. Vodič za intervju	94
Prilog 2. <i>Onlajn</i> upitnik	100
Beleška o autorkama	111

Putovanje kroz metodologiju istraživanja

Glavni cilj istraživanja je sticanje uvida u položaj žena - akademskih radnica unutar sistema visokog obrazovanja na primeru institucija koje pripadaju Univerzitetu u Beogradu. Specifičan cilj istraživanja je uočavanje i prikazivanje barijera sa kojima se akademske radnice suočavaju u svom radu. Analiza se bavi njihovim potrebama, karijernim planovima, usklađivanjem porodičnog života sa profesionalnom sferom, uslovima rada, iskustvima rodno zasnovanog nasilja i diskriminacije na radnom mestu, kao i posedovanjem resursa za promene percipiranog stanja u sistemu visokog obrazovanja.

Istraživanje je sprovedeno u dve etape. Prvu fazu je činilo kvalitativno istraživanje koje je sprovedeno u periodu jun-avgust, a drugu fazu kvantitativno istraživanje realizovano u periodu septembar-decembar 2017. godine. Istraživačka pitanja koja su vodila prvu fazu istraživanja su:

- S kojim barijerama se suočavaju akademske radnice na početku svoje akademske karijere (do pet godina radnog iskustva) u ustanovama koje pripadaju beogradskom Univerzitetu?
- U kakvim uslovima rade? Koje barijere uočavaju u sferi rada, a koje u sopstvenoj porodici, a za koje smatraju da im onemogućavaju napredovanje u karijeri?
- Koje karijerne planove imaju i koje mogućnosti vide za poboljšanje sopstvene pozicije u okviru sistema visokog obrazovanja? Koji resursi im za to stoje na raspolaganju?

Pripreme za izvođenje kvalitativne faze podrazumevale su pregled dostupne literature koja u središtu analize ima ukrštanje roda i nauke, pri čemu su rezultati dotadašnjih istraživanja poslužili i kao osnova za razvijanje instrumenata za prikupljanje podataka. Priprema terenskog dela kvalitativnog istraživanja – definisanje uzorka, izrada upitnika za regrutaciju sagovornica i vodiča za polustrukturisane dubinske intervjue, obuka moderatorke i pilot istraživanje – realizovani su tokom juna 2017. godine. Terenski deo istraživanja obavljen je u periodu od kraja juna do polovine

jula iste godine. Uzorak u ovoj fazi činili su instituti i fakulteti u okviru Univerziteta u Beogradu iz tri naučne oblasti: društveno-humanističkih nauka, prirodno-matematičkih nauka i tehničko-tehnoloških nauka. U okviru ovih oblasti, odabrano je osam instituta i fakulteta korišćenjem metoda slučajnog broja na listi članica Univerziteta u Beogradu: Arhitektonski, Elektrotehnički, Tehnološko-metalurški, Filozofski, Filološki i Fakultet političkih nauka, kao i Institut za nuklearne nauke „Vinča“ i Institut za biološka istraživanja „Siniša Stanković“ (IBISS). U skladu sa postavljenim ciljevima istraživanja, prva faza je imala eksplorativni i eksplanatorni karakter te su intervjui obavljeni isključivo sa ženama angažovanim u visokom obrazovanju na predavačkim ili istraživačkim pozicijama. Birane su žene na početku akademske karijere, sa do pet godina radnog staža, nezavisno od toga da li su staž stekle u okviru jedne ili više ustanova visokog obrazovanja. Početna pretpostavka je bila da će nam fokusiranje na početke akademskih karijera žena omogućiti da razumemo rodnu hijerarhiju u okviru ustanova članica Univerziteta u Beogradu, kao i moguće prakse u pravcu podrške razvoju akademskih karijera žena koje još nisu učvrstile svoje pozicije u okviru tih institucija. Iskustvenu građu analize čini 20 polustrukturisanih dubinskih intervjua sa akademskim radnicama od kojih osam radi u oblasti društveno-humanističkih nauka, šest u oblasti prirodno-matematičkih nauka i šest u oblasti tehničko-tehnoloških nauka. Prema teorijski postavljenoj strukturi uzorka, sagovornice su birane po osnovu zastupljenosti u datim naučnim oblastima. Kako je težište istraživanja bilo na rodnom aspektu u vezi sa akademskom karijerom, teorijska postavka uzorka je bila takva da socioekonomski i religijski diverzitet nije bio značajan kao kriterijum prilikom selekcije sagovornica u uzorak. Polazna pretpostavka je bila da će individualna iskustva i stavovi sagovornica istaći značaj novih dimenzija (poput etničke pripadnosti, istopolne seksualne orijentacije i tome slično) koje ćemo imati priliku da ispitamo u narednoj fazi istraživanja kada budemo bile u prilici da obuhvatimo veći broj osoba angažovanih u ustanovama visokog obrazovanja, te da poredimo različita iskustva žena, kao i njihove sličnosti i razlike sa muškarcima angažovanim na beogradskom Univerzitetu. Izostanak isticanja novih dimenzija u analizi ili učešća u istraživanju akademskih radnica drugačijeg socioekonomskog statusa, etničke ili religijske pripadnosti od većinski zastupljenog, takođe se može tretirati kao podatak. Ostaje otvoreno pitanje o

mrežama u akademiji i mogućnostima doseganja do glasova koji se ređe čuju, ukoliko ih direktno ne tražite empirijskim istraživanjima.

Za dolazak do sagovornica koristile smo tehniku „grudve snega“, ali koristeći se širokom mrežom kontakata kako bismo izbegle situaciju da nam se u uzorku nađu sagovornice sa bliskim radnim ili porodičnim iskustvima. Pa ipak, za učešće u istraživanju radije su nam se odazivale žene lično zainteresovane za temu, a zatim su nas i povezivale sa svojim prijateljicama sličnih interesovanja i socijalnih profila, te je u izvesnom smislu uzorak istraživanja „iskrivljen“ u pravcu uočavanja stanja u jednoj prilično homogenoj grupi, gledano prema ispitivanim dimenzijama. Od ukupno 38 kontaktiranih žena, 20 žena koje su odgovarale postavljenim karakteristikama uzorka pozitivno je odgovorilo na poziv za učešće u istraživanju i sa njima je realizovan intervju, čime stopa odgovora (*response rate*) iznosi 53%. Uzorak istraživanja odgovara u potpunosti postavljenim ciljevima.

Glavni razlozi za odbacivanje preostalih 18 kontaktiranih žena, koje su bile zainteresovane da učestvuju u istraživanju, bilo je nezadovoljavanje kriterijuma prema postavljenoj strukturi uzorka – radni staž do 5 godina (žene koje nisu ušle u uzorak imaju više od 5 godina radnog staža) ili ustanova u kojoj rade nije članica Univerziteta u Beogradu. Imajući u vidu da smo do sagovornica dolazile koristeći tehniku grudve snega, otežani dolazak do akademskih radnica na početku karijere mogao bi se tumačiti njihovom neumreženošću u akademsku zajednicu, ali ne smemo zanemariti ni druge moguće razloge poput nedostatka vremena za učešće u istraživanju ili nezainteresovanosti, pa čak i odbojnosti prema istraživanju koje se bavi ovom tematikom (što je bio slučaj u drugoj fazi istraživanja).

Sagovornice su kontaktirane putem elektronske pošte ili telefona radi dobijanja informisane saglasnosti za učešće u istraživanju i radi usaglašavanja praktičnih detalja u vezi sa datumom i mestom sprovođenja intervjua. Prilikom regrutacionog razgovora prikupljeni su opšti podaci o sagovornicama: sociodemografske karakteristike, materijalna primanja, radni status i radna pozicija, kao i vlasništvo nad nekretninama. Tom prilikom je bilo predstavljeno i istraživanje, odnosno tema, cilj, trajanje intervjua,

potvrda anonimnosti i poverljivosti podataka koji će biti dobijeni tokom razgovora. Termin intervjua i lokacija na kojoj će biti obavljen, dogovarali su se sa svakom sagovornicom u skladu sa njenim ličnim preferencijama.

Instrument istraživanja za polustrukturisane dubinske intervjue (Prilog 1. Vodič za moderatorku) formulisao je tako da obuhvati oblast svakodnevnog života akademskih radnica kako bismo razumele njihove potrebe i teškoće sa kojima se suočavaju u okviru domaćinstva, kao i uslove rada u okviru organizacije u kojoj su angažovane, kako bismo identifikovale barijere i resurse koji im stoje na raspolaganju za razvoj i upravljanje karijerom. Treća tematska oblast obuhvatila je pitanja o stavovima prema potencijalu akademskih radnica za većom uključenošću u akcije koje će voditi promenama sistema visokog obrazovanja u Srbiji, kao i pitanja o ličnim preporukama sagovornica za unapređenje ove oblasti.

Sve razgovore sa akademskim radnicama obavila je jedna moderatorka kako bi se lakše ostvarila veza važna za analizu značenja i iskustava sakupljenih u intervjuiima i utvrdile razlike u individualnim narativima. Takođe, odabirom visokoobrazovane moderatorke koja poznaje prilike na Univerzitetu u Beogradu bilo je omogućeno propitivanje specifičnih uslova funkcionisanja ustanova visokog obrazovanja u njegovom članstvu. Naposletku, usklađivanjem sagovornica prema rodnoj pripadnosti izbegle smo mogućnosti pojavljivanja nekih metodoloških grešaka koje mogu nastati u istraživanjima koja se bave pitanjima i značenjima roda (Ritchie, 2009). Svi obavljeni intervjui su snimani diktafonom uz saglasnost sagovornica i kasnije su transkribovani radi analize dobijenih podataka. Prosečno trajanje intervjua je bilo oko 1.5 sat, s tim da su sadržaj intervjua i vreme posvećeno pojedinim pitanjima bili prilagođeni svakoj sagovornici, odnosno njihovom iskustvu i motivaciji da neko pitanje bude detaljnije obrađeno. Svi intervjui su obavljani u prostoru u kojem su se sagovornice najprijatnije osećale i koje je moglo da obezbedi neometano izvođenje intervjua. Svi razgovori su obavljani bez prisustva trećih osoba koje bi mogle uticati na odgovore sagovornica.

Tabela 1. daje pregled uzorka akademskih radnica sa kojima su obavljani polustrukturisani dubinski intervjui, a za četiri kategorije: radni staž, obrazovni nivo, bračni status i broj dece. Pošto je uzorak pravljen prema modelu teorijskog uzorka prema pretpostavkama o najefikasnijim izvorima informacija u vezi sa temom istraživanja, u tabeli su predstavljeni realni brojevi, bez procenata, kako bi se izbeglo navođenje na pogrešan zaključak o veličini pojedinih delova uzorka.

Tabela 1. Pregled uzorka: Socio-demografske karakteristike uzorka	Ukupno
Godine rada u visokom obrazovanju	
Do jedne godine	2
Od jedne do tri godine	7
Od 3 do 5 godina	11
Obrazovni nivo	
Započete postdiplomske studije	18
Završene postdiplomske studije	2
Bračni status	
Neudata	10
Udata	7
Živi u partnerskoj zajednici kraće od 2 godine	3
Broj dece	
Bez dece	15
Jedno dete	3
Dvoje ili više dece	1

Starosna dob sagovornica kreće se u rasponu od 25 do 39 godina, sa najvećom zastupljenošću u uzorku sagovornica od 28 godina (ukupno šest). U uzorku su samo tri sagovornice starosti od 33 do 39 godina koje su u braku i imaju decu starosti od pet do 11 godina. Jedna sagovornica živi sa roditeljima, tri sa partnerom/kom, pet sa bratom ili sestrom, dok četiri sagovornice žive u jednočlanom domaćinstvu.

Tabela 2. Ukupni mesečni prihodi domaćinstva (u din.)	Ukupno
Od 50.001 do 70.000	5
Od 70.001 do 90.000	6
Više od 90.000	9
Ukupno	20

Raspon ukupnih mesečnih primanja domaćinstava naših sagovornica odgovara rasponu plata u okviru ustanova visokog obrazovanja, s tim da samo dve sagovornice odgovaraju da često imaju problema da pokriju sve potrebe domaćinstva ukupnim primanjima, dok su ostalima ukupni prihodi dovoljni za život (osam sagovornica), ali ponekad moraju da pripaze na potrošnju (deset sagovornica).

Tabela 3. Vlasništvo nad kućom/stanom	Ukupno
Vlasnica sam objekta u kom živim i objekat nije pod kreditom.	1
Vlasnica sam objekta u kom živimo i objekat je pod kreditom.	1
Vlasnik/ca je član/ica domaćinstva i objekat nije pod kreditom.	5
Vlasnik/ca je član/ica domaćinstva i objekat je pod kreditom.	2
Živimo u objektu koji nije u našem vlasništvu i plaćamo zakup.	7
Živimo u objektu koji nije u našem vlasništvu, ali ne plaćamo zakup.	4
Ukupno	20

Potpuno u skladu sa podacima o broju žena u Srbiji koje imaju vlasništvo nad nekretninom (Hughson, Baćanović, 2014), u našem uzorku samo dve sagovornice imaju vlasništvo nad kućom/stanom u kojima žive, s tim da je jedna od sagovornica u kreditnom dugovanju.

Prva faza istraživanja omogućila nam je uvid u probleme i barijere sa kojima se suočavaju akademske radnice, te je druga faza imala konfirmativni karakter (proveru i kvantifikaciju podataka dobijenih u prvoj fazi istraživanja). Druga faza je započeta izborom postojećih obrađenih dimenzija za kvantifikaciju, kao i jasnim pojmovnim okvirom, te je bila vođena sledećim pretpostavkama:

- 18
- Akademske radnice koje imaju decu suočavaju se sa više teškoća u usklađivanju privatne i poslovne sfere u odnosu na akademske radnice bez dece;
  - Akademske radnice na početku akademske karijere suočavaju se sa više teškoća na radnom mestu nego što je to slučaj sa njihovim starijim kolegicama i/ili kolegama;

- Količina resursa koju poseduju akademske radnice u direktnoj je vezi sa pregovaračkim moćima koje imaju u porodici i na radnom mestu (veća količina resursa značiće i više pregovaračke moći i obratno);

-Akademske radnice poseduju dovoljno resursne moći neophodne za delanje u pravcu promena radi poboljšanja pozicije žena koje se nalaze na početku akademske karijere u okviru ustanova članica Univerziteta u Beogradu.

Priprema terenskog dela kvantitativne faze – definisanje uzorka, izrada upitnika, pilot istraživanje i postavljanje upitnika u formu kojoj je moguće pristupiti putem interneta – realizovana je tokom septembra 2017. godine, dok je terenski deo istraživanja trajao od septembra do polovine novembra 2017. godine. Kako bi se racionalizovalo ulaganje u ovaj deo terenskog istraživanja, a istovremeno maksimizovali rezultati u vremenski ograničenim uslovima za realizaciju istraživanja, prvobitna ideja je bila da se uzorak ograniči na institute i fakultete iz uzorka u prvoj fazi istraživanja. Na taj način bi se olakšala uporedivost podataka i ponudile preporuke za deo ustanova u okviru Univerziteta u Beogradu, s tom razlikom što su u uzorak u drugoj fazi ušli muškarci (kao kontrolna grupa) i žene angažovane u datim ustanovama, nezavisno od broja godina radnog staža sakupljenog u radu u ustanovama visokog obrazovanja. Uzoračke kvote određene su prema broju zaposlenih muškaraca i žena u osam ustanova iz prve faze istraživanja. Potencijalni ispitanici i ispitanice su kontaktirani elektronskim putem, tako što su mejlovi sa pozivom za učešće u istraživanju upućeni svim zaposlenima u navedenim ustanovama. Međutim, slab odaziv na poziv za učešće u istraživanju primorao nas je da uzorak „otvorimo“ i za druge fakultete i institute članice beogradskog Univerziteta. Prvi izazov s kojim smo se tada suočile bilo je postavljanje plana uzorka u situaciji nepostojanja jasnih statističkih podataka o veličini populacije koja se nalazi u središtu naše analize, tj. broja zaposlenih akademskih radnika i radnica u okviru ustanova članica Univerziteta u Beogradu. Uzoračke kvote su tako formulisane na osnovu ne sasvim pouzdanih podataka kojima je u ovoj fazi istraživanja raspolagalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Jedinostveni Registar

istraživača Srbije trebalo bi da pruži odgovor na ovo pitanje u narednom periodu, pod uslovom da inicijativu prihvate sve naučno-istraživačke organizacije i institucije u Srbiji. Poziv za učešće u istraživanju u ovoj fazi upućen je elektronskim putem svim zaposlenima u okviru ustanova članica Univerziteta u Beogradu, odnosno svima čija je elektronska adresa bila javno dostupna na zvaničnim internet prezentacijama ustanova u kojima su radno angažovani. Nepotpunost baza koje smo koristile da bismo stigle do potencijalnih respondenata, ali i slab odaziv na pozive koje smo upućivale, uslovio je odluku da se i u ovoj fazi istraživanja koristimo sopstvenom mrežom kontakata kako bismo došle do potrebnog broja respondenata zaposlenih u visokom obrazovanju. U tom smislu, primenljivost ovako formiranog, prigodnog, uzorka, manja je u poređenju sa prostim slučajnim uzorkom, ali on i dalje ima mogućnost ukazivanja na potrebe, specifičnosti tih potreba i barijere sa kojima se suočavaju žene u sistemu visokog obrazovanja u okviru Univerziteta u Beogradu. Ukupan uzorak u ovoj fazi istraživanja broji 378 ispitanika i ispitanica, od čega 249 čine žene, a 129 muškarci, dok broj mejlova sa pozivom za učešće u istraživanju koje je uputila istraživačica iznosi 2860, uz napomenu da je ovde nemoguće dati precizan podatak o ukupnom broju upućenih mejlova budući da smo se, kao što je već rečeno, koristile i mrežom svojih kontakata kako bismo stigle do respondenata. Potreba da respondenti budu pozivani ovim putem za učešće u istraživanju ukazuje na prethodno istaknut metodološki problem – da istraživanja najčešće dosežu do i komuniciraju sa onima koji su već aktivni, umreženi i vidljivi. Ostaje otvoreno pitanje o razvoju metoda koje bi uspešnije rešavale ovo pitanje u empirijskim istraživanjima. Takođe, verujem da je povećanje vidljivosti ovog pitanja ovom svojevrsnom samorefleksijom na izazove sa kojima smo se suočile tokom realizacije ovog istraživanja – korak u tom pravcu.

Pozivni mejl za učešće u istraživanju sadržao je podatke o organizaciji koja sprovodi istraživanje, link ka upitniku (Prilog 2 *Online* upitnik), procenjeno vreme trajanja popunjavanja upitnika, informaciju o garanciji poverljivosti podataka i o svrsi u koju će se koristiti dobijeni podaci, kao i informaciju o osobi kojoj se mogu obratiti za dodatne informacije o istraživanju. Sam upitnik je osim pitanja koja se bave sociodemografskim karakteristikama,

sadržao i pitanja koja se direktno bave temom usklađivanja privatnog i profesionalnog života, kroz potrebe, obaveze i barijere u obe sfere, pitanja o iskustvima diskriminacije i nasilja u sferi rada i, na kraju, pitanjima o konkretnim preporukama za unapređenje sistema visokog obrazovanja u pravcu podrške akademskim radnicama i radnicima na početku karijere. Kao što je već rečeno, u procesu formulisanja upitnika koristile smo se kategorijama izdvojenim u prvoj fazi našeg istraživanja, ali smo se radi moguće uporedivosti podataka oslanjale i na ranije sprovedena empirijska istraživanja u Srbiji i regionu. Dve studije su u tom smislu opredelile formulaciju nekoliko pitanja u upitniku; na prvom mestu davnašnja studija Marine Blagojević o profesionalnom postignuću žena sa fokusom na tzv. konflikt uloga, odnosno na ispitivanje uticaja koji porodica vrši na profesionalnu sferu naučnica na beogradskom Univerzitetu (Blagojević, 1992), a zatim i studija o sprovođenju i učinku instrumenata i mera koje utiču na usklađivanje poslovnih i porodičnih obaveza žena i muškaraca u Hrvatskoj (Bertek, Dobrotić, 2016)¹.

Sudeći prema reakcijama koje su nam akademski radnici i radnice dostavljali u pisanoj formi, slab odaziv za učešće u istraživanju bio je prouzrokovan samim predmetom istraživanja i jezikom instrumenta. Nastojanje istraživačkog tima da jezičkim formulacijama ponudi opcije koje bi obezbedile što reprezentativniji uzorak, te da uključi i one koji bi sebe želeli da odrede kao istraživače ili predavače, isto kao i one koji bi sebe želeli da odrede kao istraživačice ili predavačice, ocenjeno je kao „silovanje našeg lepog srpskog jezika“, „sakaćenje srpskog jezika“ i bilo je dovoljno za odbijanje učešća u istraživanju. Na sve pristigle mejlove odgovarale su koordinatorka istraživanja ili istraživački tim nastojeći da obrazlože korišćenu metodologiju uz ponovnu molbu za učešće u istraživanju, na koje bi se u svim ovakvim situacijama vratio negativan odgovor. Nasuprot ovakvim reakcijama, stizali su nam i komentari u kojima su respondenti pružali podršku realizaciji istraživanja i delili svoje lične priče koje su se ticale istraživačkih pitanja, podstaknuti pitanjima u upitniku. Oba tipa reakcija ukazuju na nepresušnu važnost bavljenja ovom temom, ali i bavljenja pitanjima koja su

¹ Upitnik je dostupan na linku: http://cepis.hr/wp-content/uploads/2016/09/%C5%A0ifranik_-%C5%BDene-na-tr%C5%BEi%C5%A1tu-rada_anketa-ku%C4%87anstava.pdf (pristupljeno: 01. 09. 2017.)

odavno otvorena, a ipak i dalje živa i vibrantna.

Tabela 4 daje pregled uzorka organizovanog prema polu, a za šest kategorija: radni staž, naučna oblast, tip angažovanja, obrazovni nivo, bračni status i broj dece, dok tabele 5, 6 i 7 prikazuju frekvenciju odgovora na pitanja o članovima domaćinstva, prosečnim primanjima u domaćinstvu i vlasništvu nad nekretninama.

Tabela 4. Pregled uzorka: socio-demografske osobine uzorka N=378, od toga Nž=249, Nm=129 (u %)	Ž	M
Radni staž		
0-1 god.	2	3.88
1-5 god.	22.09	20.15
5-10 god.	30.53	29.46
preko 10 god.	45.38	46.51
Naučna oblast		
Društveno-humanističke nauke	28.11	25.58
Prirodno-matematičke nauke	28.51	24.03
Medicinske nauke	24.1	22.48
Tehničko-tehnološke nauke	15.26	20.93
Biotehničke nauke	4.02	6.98
Tip angažovanja		
Zaposlenje na neodređeno s punim radnim vremenom	34.54	33.33
Zaposlenje na neodređeno s nepunim radnim vremenom	0.4	0.77
Zaposlenje na određeno s punim radnim vremenom	60.24	65.12
Zaposlenje na određeno s nepunim radnim vremenom	0.4	0.77
Šaradnik/ca u nastavi na osnovu odluke veća	4.42	-
Bračno stanje		
Udata/Oženjen	48.59	51.94
U partnerskom odnosu, živi s partnerom/kom manje od 2 godine	4.01	3.88
U partnerskom odnosu, živi s partnerom/kom više od 2 godine	12.45	13.18
Razveden/a	7.23	2.32
Rastavljen/a	0.4	-
Udovac/ica	0.4	-
Neudata/Neoženjen	26.9	28.68
Imate li dece?		
Da	47.39	51.94
Ne	52.61	48.06

Obrazovni nivo		
Završene osnovne studije	0.4	0.77
Upisane doktorske studije	30.52	29.46
Završene doktorske studije u zemlji	66.67	65.12
Završene doktorske studije u inostranstvu	2.41	3.87

Tabela 5. Članovi domaćinstva (u %)	Ž	M
Živim sam/a	15.66	18.6
Živim sam/a sa decom	6.02	-
Živim sa partnerom/kom (i decom)	61.44	66.67
Živim s roditeljima/drugim članovima porodice	14.46	12.4
Živim s cimerom/kom	2.41	2.32

Tabela 6. Prosečna mesečna primanja domaćinstva (u %)	Ž	M
30.001-50.000 din.	3.61	1.55
50.001-70.000 din.	11.65	11.63
70.001-90.000 din.	16.87	13.17
Više od 90.000 din.	52.2	62.01
Ne želi da odgovori	15.66	11.63

Tabela 7. Vlasništvo nad stanom/kućom	Ž	M
Vlasnik/ca sam objekta u kom živim i objekat nije pod kreditom.	30.52	32.56
Vlasnik/ca sam objekta u kom živimo i objekat je pod kreditom.	12.45	23.25
Vlasnik/ca je član/ica domaćinstva i objekat nije pod kreditom.	23.69	19.38
Vlasnik/ca je član/ica domaćinstva i objekat je pod kreditom.	4.82	1.55
Živimo u objektu koji nije u vlasništvu moje porodice i plaćamo zakup.	18.07	14.73
Živimo u objektu koji nije u vlasništvu moje porodice, ali ne plaćamo zakup.	4.42	4.65
Živimo u objektu koji je javno vlasništvo države i plaćamo zakup.	2	3.1
Živimo u objektu koji je javno vlasništvo države, ali ne plaćamo zakup.	0.4	-

Kontrola unosa i kontrola logičke konzistentnosti nisu zahtevale isključivanje nijednog ispunjenog upitnika.

Odabrani analitički pristup za materijal prikupljen u prvoj fazi istraživanja čini analiza narativnog diskursa, tumačena kroz analitički okvir teorije resursa i teorije interseksionalnosti jer smo smatrali da ćemo u ovom ključu uspeti da na optimalan način odgovorimo na postavljena istraživačka pitanja. Poseban analitički fokus je usmeren na šablone rodnog ustrojstva institucija, bilo da je reč o porodici ili akademiji. Pošto je istraživački tim dobro upoznat sa socijalnim kontekstom, ali i kontekstualnim okvirom funkcionisanja visokog obrazovanja na beogradskom Univerzitetu, čime im je olakšano razumevanje i eksplicitnih, ali i skrivenih struktura i značenja proučavanih pitanja, smatramo da je analiza diskursa optimalan model za potrebe kvalitativne faze ovog istraživanja. Podaci iz prve faze istraživanja poslužili su i kao objašnjenje statističkih pokazatelja izdvojenih u drugoj fazi istraživanja. Međutim, pregled rezultata dobijenih tokom obe faze istraživanja pokazuje da nije dovoljno zadržati se samo na analizi statističkih pokazatelja stanja u visokom obrazovanju, već da je za procenjivanje položaja žena u ovoj oblasti neophodno sagledati celokupan kontekst i dopunjujuća značenja koja stoje u osnovama numeričkih pokazatelja. Ukupne mogućnosti baze podataka za dalju analizu su tek načete u ovoj publikaciji, ali smatramo da će ova studija uspeti uspešno da komunicira pokrenuta pitanja o nekoliko neuralgičnih tačaka akademije, s posebnim osvrtom na bol koji nosi rod.

Literatura

Bertek, T., Dobrotić, I. (2016). *Žena, majka, radnica: Usklađivanje obiteljskih obaveza i plaćenog rada u Hrvatskoj*. Zagreb: B.a.B.e – „Budi aktivna. Budi emancipiran.

Blagojević M. (1992). *Nauka i pol – obrasci svakidašnjeg života*. *Sociologija*, 34(2): 243–257.

24 Hughson, M., Baćanović, V. (2014). Rodna ravnopravnost u Srbiji 2014: Analiza stanja u oblasti ekonomije. U: L. Kron, ur., *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, Beograd: Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, God. XXXIII, Br. 2, str. 7–24.

Ritchie, T. D. (2009). Gender bias in research. In: J. O'Brien, J. Fields, E. Shapiro, Eds., *Encyclopedia of Gender and Society*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, vol. 2, pp. 713–715.